Vastaus kirjalliseen kysymykseen omaishoitajien aseman parantamiseen uudella lailla

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Ilmari Nurmisen /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 417/2015 vp:

> *Hallituksella on käytössään keväällä 2014 valmistunut Kansallinen omaishoidon kehittämisohjelma (KOHO). Mitä hallitus aikoo tehdä, että sosiaali- ja terveysministeriön tuolloin vahvistamat tavoitteet omaishoitajien aseman parantamiseksi, eriarvoisuuden poistamiseksi ja jaksamisen tukemiseksi toteutuvat,*
>
> *kärkihankkeissa on luvattu panostuksia omaishoitajien tukimallien ja tilapäishoidon kehittämiseen, mutta säädetäänkö myös ohjeistuksia kansallisesti omaishoitajien palkkioista ja kriteereistä,*
>
> *aikooko hallitus puuttua tilanteisiin, joissa kunnat (Akaan esimerkkiä myötäillen) leikkaavat säästöpaineissaan omaishoitajien tukemisesta,*
>
> *aikooko hallitus tuoda eduskunnalle ja millä aikataululla uuden omaishoidon lain ja tulisiko lain piiriin saattaa vähintään ne 60 000 ihmistä, jotka ovat niin vaativan omaishoidon tarpeesssa, että sillä voidaan korvata ympärivuorokautinen hoito?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:
Pääministeri Sipilän hallitus on ohjelmassaan asettanut omaishoidon vahvistamisen yhdeksi kuluvan hallituskauden tavoitteeksi. Tavoitteena on, että kunnat lisäävät omaishoidon tuen piirissä olevien hoidettavien ja omaishoitajien määrää ja tukevat omaishoitajien jaksamista. Omaishoitoa tukemalla vähennetään kodin ulkopuolisen ympärivuorokautisen hoidon tarvetta ja hillitään palvelujen kustannusten kasvua.

Omaishoitajan jaksamisen kannalta avainasemassa ovat omaishoitoperheille annettavat palvelut. Erityisen tärkeää on parantaa omaishoitajien mahdollisuutta vapaaseen ja hoidettavien mahdollisuutta päästä tarpeita vastaavaan sijaishoitoon omaishoitajan vapaan aikana. Hallitus on varannut omaishoitoa tukevien palvelujen uudistamiseen pysyvää valtion lisämäärärahaa tälle vuodelle noin 50 miljoonaa euroa ja vuodesta 2017 alkaen 75 miljoonaa euroa vuodessa. Kuntien uusissa tehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia. Uudistamisen tueksi valmistellaan lainmuutoksia, joita koskeva hallituksen esitys annetaan eduskunnalle keväällä 2016. Lainmuutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.7.2016 alkaen.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 417/2015 vp

Valmisteilla olevat lainmuutokset perustuvat kansalliseen omaishoidon kehittämisohjelmaan. Tarkoituksena on laajentaa omaishoitajan lakisääteinen vapaa koskemaan kaikkia omaishoitajia, jotka ovat tehneet kunnan kanssa omaishoitosopimuksen. Nykyisin osalla sopimuksen tehneistä omaishoitajista ei ole oikeutta lakisääteiseen vapaaseen. Lakisääteisen vapaan määrä porrastettaisiin esimerkiksi kahteen luokkaan hoidon vaativuuden ja sitovuuden mukaan. Selvitettävänä on myös, miten lailla voitaisiin parantaa myös muiden kuin omaishoitosopimuksen tehneiden omaishoitajien mahdollisuutta vapaaseen. Lisäksi tarkoituksena on sisällyttää lakiin omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastukset sekä valmennus omaishoitajan tehtävään. Hyvinvointi- ja terveystarkastuksia voitaisiin käyttää apuna omaishoitajien jaksamisen ja omaishoitoa tukevien palvelujen riittävyyden arvioinnissa sekä omaishoitajien ohjaamisessa kuntien ja Kelan järjestämään kuntoutukseen.

Kaavailtujen uudistusten vaikutuksia omaishoidon tuen saajien määrään ja mahdollisia uudistuksilla saatavia kustannussäästöjä muissa palveluissa selvitetään muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön toteuttaman kuntakyselyn avulla.

Hallituksen kärkihankkeiden tavoitteena on juurruttaa pysyviä uudistuksia 3-vuotisten investointien turvin. Omaishoitoa uudistetaan osana Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa -kärkihanketta. Kärkihankkeen toteuttamiseen on käytettävissä yhteensä 30 miljoonaa euroa vuosina 2016–2018. Tavoitteena ovat omaishoitajille nykyistä yhdenvertaisemmat, paremmin koordinoidut ja kustannusten kasvua hillitsevät palvelut. Kokeilukunnissa ja -alueilla otetaan käyttöön uusia toimintamalleja. Toimintamallit tukevat omaishoitajien hyvinvointia ja jaksamista, monipuolistavat omaishoitoa tukevia palveluja niin, että ne vastaavat erilaisten perheiden tarpeisiin sekä mahdollistavat omaishoidon ja työssäkäynnin yhteen sovittamista. Kärkihanke tukee osaltaan myös lainsäädännön uudistusten toimeenpanoa. Parhaillaan työstettävänä oleva hankesuunnitelma valmistuu kevään aikana ja avustettavat hankkeet käynnistyvät syksyllä 2016.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja sen asettamat hankkeen ohjaus- ja projektiryhmä ohjaavat ja seuraavat kärkihanketta aktiivisesti koko hankekauden. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa tehdään yhteistä työtä kuntien ja alueiden kohdennetussa, tietoon perustuvassa ohjauksessa uudistuksen toimeenpanemiseksi kokeilualueilla ja valtakunnallisesti tulevilla itsehallintoalueilla. THL tukee myös kärkihankkeen seurantaa ja arviointia.

Omaishoitoa koskevien lakiuudistusten ja kärkihankkeen lisäksi sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteilla oleva sote-uudistus on merkittävä myös omaishoidon tuen kannalta. Hallitus on linjannut, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyy 1.1.2019 alkaen maakuntajaon pohjalta muodostettaville itsehallintoalueille, joita perustetaan 18. Samassa yhteydessä uudistetaan myös palvelujen rahoitus. Näiden uudistusten keskeinen tavoite on turvata yhdenvertaiset palvelut asuinkunnasta riippumatta. On odotettavissa, että palvelujen järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistukset yhtenäistävät palvelujen, mukaan lukien omaishoidon tuen, myöntämisperusteita ja omaishoitopalkkioiden tasoa ja lisäävät siten eri puolilla maata asuvien omaishoitajien ja hoidettavien yhdenvertaisuutta.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 417/2015 vp

Helsingissä 11.2.2016

Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula